

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.158](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.158)

УДК 336.512

*Н. А. Мостицька,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID: 0000-0003-4789-3419*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА КРАЇН З РОЗВИНУТОЮ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

*N. Mostytska
post-graduate student of the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

FINANCIAL POLICY OF DEVELOPING AND TRANSFORMING ECONOMIES

У статті розкрито сутність та визначено напрями фінансової політики країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Обґрунтовано, необхідність підвищення ефективності бюджетно-податкової політики як важливої складової фінансової політики. Показано, що формування бюджетної політики в кожній із європейських країн-членів знаходиться під достатнім впливом загального бюджету, це стосується і країн-донорів, і країн-реципієнтів та особливості соціально-економічної моделі, що реалізується в державі. Низка країн має достатньо схожі цілі у формуванні та реалізації моделі соціально-економічного розвитку, які полягають у забезпеченні рівноправності громадян щодо доступу до освіти, медичних послуг, пенсійного забезпечення, соціального захисту найменш захищених верств населення. Інструментами реалізації такої моделі розвитку виступають зокрема безоплатні соціальні послуги, цільова соціальна політика, соціальне забезпечення, що надаються за рахунок бюджетних коштів. Достатньо високі соціальні стандарти та відповідні зобов'язання безпосередньо впливають на частку валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджет країни. Визначено, що однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність проведення відповідними державними інститутами соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб та інтересів суспільства. Фінансова політика як складова економічної розвитку є дієвим інструментом регулювання соціальних та економічних процесів. Модернізація податкової політики повинна сприяти зниженню рівня макроекономічних ризиків сповільнення посткризового відновлення. Одним із вагомих заходів вдосконалення податкової політики визначено скорочення обсягу податкових пільг у сфері іпотечного кредитування. Визначення обсягів видатків в кожній країні здійснюється в межах загальних економічних принципів, виходячи з цілей бюджетної політики та особливостей внутрішнього середовища. Вітчизняний та зарубіжний досвід становлення системи державного фінансово-економічного регулювання свідчить, що найбільш важливими завданнями в процесі розробки та реалізації фінансової політики є підвищення якісного рівня життя населення, удосконалення системи державних фінансів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у тому числі шляхом покращання рівня інвестиційної

привабливості країни та її адміністративно-територіальних одиниць, здійснення структурних змін в економіці, що спрямовано на підвищення темпів економічного зростання держави.

The article reveals the essence and defines the directions of the financial policy of the countries with developed and transformative economies. The necessity to increase the effectiveness of fiscal policy as an important component of financial policy is substantiated. It has been shown that budgeting in each of the European member states is sufficiently influenced by the general budget, this applies to both donor and recipient countries and the peculiarities of the socio-economic model implemented in the country. A number of countries have similar goals in shaping and implementing a model of socio-economic development, which is to ensure equality of citizens in terms of access to education, medical services, pensions, social protection for the least protected sections of the population. The tools for implementing such a development model include, in particular, free social services, targeted social policies, and social security provided at the expense of budgetary funds. A high enough social standards and corresponding commitments directly affect the share of gross domestic product redistributed through the country's budget. It is determined that one of the significant features of each country is the financial system and the ability of the relevant state institutions of socio-economic policy aimed at meeting the needs and interests of society. Financial policy as a component of economic development is an effective tool for regulating social and economic processes. Tax policy modernization should help reduce the level of macroeconomic risks of post-crisis recovery. One of the most important measures for improving tax policy is to reduce the amount of tax benefits in the field of mortgage lending. Expenditure in each country is determined within the framework of general economic principles, based on the objectives of budgetary policy and the particularities of the internal environment. Domestic and foreign experience of establishing a system of state financial and economic regulation shows that the most important tasks in the process of developing and implementing financial policy are to improve the quality of life of the population, improve the system of public finances, create favorable conditions for the development of entrepreneurship, including by improving the level of investment attractiveness of the country and its administrative-territorial units, implementation of structural changes in the economy, aimed at increasing the pace of economic growth of the state.

Ключові слова: фінанси; фінансова система; фінансова політика; фінансове регулювання; фінансовий механізм; бюджетна політика; соціально-економічний розвиток країни.

Keywords: finance; financial system; financial policy; financial regulation; financial mechanism; budgetary policy; socio-economic development of the country.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Заходи фінансового регулювання розвитку економіки у зарубіжних країнах, в значній мірі, спрямовані на забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності та створення фундаментальних основ для стійкого економічного зростання. Одним з найбільш дієвих напрямів даного регулювання, в сучасних умовах, є фіскальне регулювання у сфері доходної та видаткової частини бюджету, дефіциту та державного боргу. Доцільним є аналіз реалізації відповідних заходів у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою з метою їх систематизації та виявлення можливостей до практичного впровадження у діяльність вітчизняних інституцій. Трансформаційні процеси зумовлюють переорієнтацію пріоритетів державної соціально-економічної політики в частині стимулювання розвитку сфери послуг, удосконалення політики соціального захисту населення та політики перерозподілу доходів. Важливим є створення і забезпечення методологічних та інституційних передумов для формування ефективної соціально орієнтованої економіки з урахуванням потреб та інтересів суспільства. Поглиблення інтегрованості національних економік у світову, посилення глобалізаційних процесів, динамічність економічних перетворень зумовлюють необхідність вдосконалення моделі соціально-економічного розвитку країни. На сучасному етапі посилюється вплив фінансового регулювання держави на процеси економічного відтворення. Разом з тим, в сучасних умовах трансформаційних перетворень економічна політика має враховувати комплекс заходів, пов'язаних із зниженням темпів росту внутрішнього попиту та уповільненням зовнішнього попиту у країнах із розвинутою ринковою економікою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері формування фінансової політики можна назвати праці А. Вагнера, Дж. Кейнса [2], П. Самуельсона, Дж. Стігліца [5]. Питання подальшого розвитку системи фінансового регулювання досліджуються у працях вітчизняних вчених: О. Василюк, А. Ватульова [1], С. Волосевич [3], А. Мазаракі [3], І. Лютого [7], М. Пасічного [9], Г. Степанова [4], В. Федосова [6], І. Чугунова [8-9], С. І. Юрія [6] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою дослідження є розкриття сутності та визначення напрямів фінансової політики країн з розвинутою та трансформаційною економікою.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. У розвинутих країнах світу бюджетні видатки мають тенденцію до зростання, що позитивно впливає на темпи росту промислового виробництва. Ще у дев'ятнадцятому столітті зазначена закономірність відмічена німецьким економістом Адольфом Вагнером. Вчений зазначав, що темпи зростання державних видатків у розвинутих країнах випереджають темпи зростання промислового виробництва і сформулював «закон зростаючої державної активності» - бюджетні видатки в країнах, де розвивається економіка, повинні зростати швидше, ніж обсяги виробництва. Вказане спричинено низкою чинників, зокрема: соціально-політичні, оскільки еволюційний розвиток держави та громадянського суспільства потребують суттєвого розширення соціальних функцій держави, зокрема різних видів соціального страхування, пенсійного, медичного забезпечення, освітянських програм, інших видів допомоги; економічні - держава зацікавлена у стимулюванні розвитку науково-технічного прогресу, збільшенні асигнувань в науку, інвестиційні проекти, підтримує різні галузі економіки; історичні - щорічні накопичення зобов'язань держави, наприклад по обслуговуванню державного боргу.

Актуальним є здійснення аналізу взаємозв'язку між показниками щорічного зростання реального ВВП та фіскальним дефіцитом у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою у період 2003-2017 років. Нами було обрано наступні групи країн: 1 група – країни, що входять до складу G-7, а саме: США, Японія, Великобританія, Німеччина, Канада, Італія та Франція; 2 група включає країни Центральної Європи та Балтії, які колись мали соціалістичну, командно-адміністративно управлінську модель економікою, а зараз є членами Європейського Союзу: Литва, Латвія, Естонія, Польща, Румунія, Болгарія; 3 група – країни пострадянського простору, які є членами Митного союзу – Казахстан, Білорусь; 4 група включає перелік країн PIGS, які зазнали найбільшого розбалансування системи державних фінансів в умовах економічної рецесії 2008-2010 років – Португалія, Ірландія, Греція та Іспанія.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки, група, представлена країнами пострадянського простору, протягом періоду 2003-2017 років мала темпи зростання економіки вищі, аніж в середньому у світу при виконанні бюджету щорічно з профіцитом. Так, середнє значення зростання реального валового внутрішнього продукту в Казахстані за аналізований період становив 7,08 відсотка, а профіцит бюджету склав 2,70 відсотка, у Білорусі значення приведених показників склало – 5,39 та 0,96 відсотка,

Країни PIGS, в цілому, характеризуються незначним економічним зростанням у періоді 2001–2015 років за винятком Ірландії та доволі суттєвим розбалансуванням бюджету. Економіка Греції в даному періоді не зростала, середнє значення частки дефіциту в валовому внутрішньому продукті становило 7,42 відсотка, реальний ВВП Португалії щорічно зростав на 0,19 відсотка при середньому значенні бюджетного дефіциту 5,76 відсотка ВВП. Відповідні значення даних показників для Іспанії склали – 1,45 та 3,86 відсотка, Ірландії – 3,19 та 5,16 відсотка. Група країн Центральної Європи та Балтії має середні темпи економічного зростання в межах від 3,5 до 4,2 відсотка щорічно та доволі стабільну ситуацію із бюджетним дефіцитом. Питома вага якого у валовому внутрішньому продукті йде по низхідній від 4,50 відсотка у Польщі, 3,14 відсотка у Румунії, 3,04 відсотка у Литві, 2,10 відсотка у Латвії, 1,31 відсотка в Болгарії, натомість у Естонії за аналізований період бюджет було виконано із профіцитом, середнє значення якого становило 3,61 відсотка.

Країни, члени G-7 в останні п'ятнадцять років мали доволі помірні темпи економічного зростання – у межах 1-2 відсотка, а приміром економіка Італії взагалі знижувалась на 0,02 відсотка щорічно. Водночас, дані країни, в період глобальної економічної рецесії та нестабільного економічного відновлення проводили контрциклічну фіскальну та монетарну політику з метою активізації внутрішнього попиту та поживлення економічного росту, що відобразилось на зростанні показників бюджетного дефіциту. Його середнє значення у Японії за останні п'ятнадцять років склало 6,68 відсотка, США – 5,46 відсотка, Великобританії – 4,97 відсотка, Франції – 3,91 відсотка, Італії -3,33 відсотка, Німеччині – 1,72 відсотка, Канаді – 0,81 відсотка [4].

Доцільним і необхідним для підвищення ефективності бюджетно-податкової політики як важливої складової фінансової політики є аналіз еволюції фіскальних правил Франції, направлених на оптимізацію розміру бюджетного дефіциту. Так ще до початку 1990-х років використовувались бюджетні правила, які насамперед визначили обсяг та рівень дефіциту бюджету на наступний рік незалежно від стану економіки, а отже і обсягу доходної частини бюджету. Дане правило вимагало, по суті, зниження видатків відповідно до падіння рівня доходної частини бюджету у низхідному тренді економіки та збільшення видатків чи зниження податків в умовах економічного зростання. З 1998 році було вставлено граничні межі видатків бюджету на середньострокову перспективу. У 2003 році було затверджено правило «нульового зростання» видатків, даним правилом передбачено, що питома вага видатків бюджету у валовому внутрішньому продукті має залишатися на незмінному рівні. Варто відзначити, що в центрі вищезгаданих фінансових правил закладено обмеження видатків, а питанню збільшення доходної частини бюджету приділено дещо менше уваги. Уряд Франції визначив серед основних пріоритетних напрямів вдосконалення бюджетно-податкової політики на 2012-2016

роки скорочення обсягу податкових пільг та запровадження мораторію на введення нових, що дозволить посилити фіскальну ефективність податкової системи країни та збільшити обсяг доходів бюджету.

Політика у сфері бюджету в країнах ЄС нині знаходиться у стані трансформації - пошуку нових, більш дієвих інструментів підвищення конкурентоспроможності економіки в умовах скорочення відповідних витрат, необхідності реформування систем оподаткування, трудового та пенсійного законодавства, соціального захисту, медичного забезпечення. Бюджетна політика має двохступінчасту структуру: загальна європейська бюджетна політика, від якої залежить планування як загального бюджету ЄС так і національні бюджети країн. Формування бюджетної політики в кожній із європейських країн-членів знаходиться під достатнім впливом загального бюджету, це стосується і країн-донорів, і країн-реципієнтів та особливості соціально-економічної моделі, що реалізується в державі. Низка країн має достатньо схожі цілі у формуванні та реалізації моделі соціально-економічного розвитку, які полягають у забезпеченні рівноправності громадян щодо доступу до освіти, медичних послуг, пенсійного забезпечення, соціального захисту найменш захищених верств населення.

Таблиця 1.
Динаміка бюджетних видатків країн Єврозони, відсоток до ВВП

	1997-2001	2002-2006	2007-2011	2012-2016
Німеччина	47,5	46,8	45,9	45,3
Франція	52,8	53,0	55,1	54,5
Великобританія	39,3	42,7	48,7	48,3
Італія	48,1	47,6	49,8	49,2
Данія	55,2	53,3	55,2	54,6
Швеція	57,5	54,1	52,3	51,5
Середній показник	50,1	49,6	51,2	50,6

Інструментами реалізації такої моделі розвитку виступають зокрема безоплатні соціальні послуги, цільова соціальна політика, соціальне забезпечення, що надаються за рахунок бюджетних коштів. Достатньо високі соціальні стандарти та відповідні зобов'язання безпосередньо впливають на частку ВВП, що перерозподіляється через бюджет країни. Нині у бюджетах більшості розвинутих країн зосереджено близько половини всього національного валового внутрішнього продукту, все більше фінансових ресурсів розподіляється саме через бюджет та соціальні фонди. У країнах ЄС зберігаються тенденції до достатньо високого рівня державних видатків.

За період 1997-2016 років середній показник питомої ваги видатків у ВВП основних країн ЄС становила 50,4 відсотка, у тому числі за період 1997-2006 років - 49,9 відсотка, 2007-2016 років - 50,9 відсотка. В умовах виходу країн із фінансово-економічної рецесії загальний бюджет ЄС розглядається як спільний інструмент досягнення цілей, визначених прийнятою Лісабонською стратегією розвитку Європи до 2020 року.

Визначення обсягів видатків бюджету в кожній країні здійснюється в межах загальних економічних принципів, виходячи з цілей бюджетної політики та особливостей внутрішнього середовища. Факторами, які визначають обсяги державних видатків є, зокрема: історичні тенденції в проведенні бюджетної політики, структура та стан розвитку економіки країни, рівень державних фінансових можливостей, ставлення країни до перерозподілу доходів, трансфертна політика, процедури прийняття бюджетних рішень, нагальність вирішення соціальних проблем, уявлення в соціумі, що є суспільним благом, і відповідно, на які потреби необхідно спрямовувати кошти бюджету. За рахунок видатків бюджету держава з метою недопущення істотних відмінностей між групами населення з низькими та високими станом матеріального забезпечення, зниження рівня бідності здійснює допомогу малозабезпеченим верствам населення, досягаючи тим самим суспільних принципів справедливості. Завдяки прогресивному оподаткуванню, з одного боку, та надання трансфертів населенню, з іншого, можна зменшити нерівність та диференціацію доходів членів суспільства. Рівень бюджетних видатків на забезпечення виконання державою своїх функцій має відповідати якості надання державних послуг суспільству. Оптимізація видатків на державне управління є одним із важливих завдань підвищення результативності використання бюджетних коштів[1].

Однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність проведення відповідними державними інститутами соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб та інтересів суспільства. Фінансова політика як складова економічної розвитку є дієвим інструментом регулювання соціальних та економічних процесів. Вітчизняний та зарубіжний досвід становлення системи державного фінансово-економічного регулювання свідчить, що найбільш важливими завданнями в процесі розробки та реалізації фінансової політики є підвищення якісного рівня життя населення, удосконалення системи державних фінансів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у тому числі шляхом покращання рівня інвестиційної привабливості країни та її адміністративно-територіальних одиниць, здійснення структурних змін в економіці, що спрямовано на підвищення темпів економічного зростання держави.

Необхідно відзначити, що одним із вагомих пріоритетів фінансової політики більшості розвинених країн світу на середньострокову перспективу на сучасному етапі розвитку соціально-економічних процесів є зниження рівня державного боргу та боргового навантаження на бюджет. У роки економічної рецесії та

подальшого відновлення економіки рівень державного боргу суттєво підвищився, що викликано необхідністю додаткових видатків із бюджету з метою стимулювання економічного розвитку з одночасним зниженням обсягу бюджетних доходів. Частка державного боргу у валовому внутрішньому продукті у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою суттєво зросла з початком світової фінансово-економічної кризи. Середньозважений показник частки державного боргу у ВВП у країнах, представлених у таблиці становить у 2010 році – 64,0 відсотка, у 2012 році – 79,3 відсотка, у 2014 році – 91,4 відсотка, у 2016 році – 95,4 відсотка відповідно. Країною-лідером за темпами зростання показника державного боргу у Європейському Союзі є Ірландія – зростання боргу за останні шість років становить 4,7 рази. Доволі критичною є також боргова ситуація у таких країнах як Японія, Греція, Італія, Португалія. Важливим є подальше проведення консолідації фінансової політики з метою відновлення достатнього рівня стійкості бюджетно-податкової та грошово-кредитної системи країн Європейського Союзу. Так пріоритетом бюджетної політики Угорщини на сучасному етапі розвитку є формування та виконання державного бюджету із дефіцитом на рівні 2,5 відсотка ВВП. Також запропоновано план заходів щодо збільшення обсягу доходної частини бюджету, у тому числі підвищення ставок ПДВ та акцизного збору з метою створення первинного бюджетного профіциту. Слід відзначити, що досягти цільових фінансових показників буде доволі складно враховуючи можливі ризики поновлення економічної рецесії. Доцільним є формування ключових бюджетних показників на основі песимістичного прогнозу економічного розвитку. Пріоритетними є заходи бюджетного регулювання на довгострокову перспективу, у тому числі підвищення ефективності бюджетних видатків шляхом реструктуризації державних транспортних підприємств, оптимізації зайнятості в органах державної влади та місцевого самоврядування, підвищенням рівня якості контролю за наданням соціальної допомоги. Важливим є оптимізація оподаткування у сфері роздрібної торгівлі, телекомунікації та енергетичного сектору.

Необхідним є поліпшення якості та підвищення дієвості фінансового управління. Враховуючи достатньо низькі темпи подальшого економічного зростання та повільне посткризове відновлення важливим є посилення ролі бюджетної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку країни. Доцільним є посилення взаємозв'язку бюджетного регулювання із циклічністю економічного зростання. Вбачається важливим створення більш жорстких умов для здійснення муніципальних запозичень з метою утримання показника фінансової стійкості на достатньому рівні економічної безпеки. Слід наголосити, що вагомий акцент влади Угорщини зосереджений на реформуванні ринку праці, стимулюванні зайнятості та детінізації економіки, що дозволить відповідним чином поліпшити соціально-економічне становище суспільства. У сфері монетарної політики, в умовах сучасних трансформаційних перетворень Угорщині доцільно проводити м'яку модель грошово-кредитної політики, натомість посилювати вплив фіскальної політики. Водночас, слід відзначити, що протягом останніх років економічні ризики обмежують можливість проводити дієву антициклічну фінансову політику. Реструктуризація державного боргу та підвищення конкурентоспроможності угорського експорту може бути досягнута шляхом послаблення обмінного курсу грошової одиниці[4].

Розглядаючи особливості фінансової політики Португалії доцільно зауважити, що на даному етапі економічного розвитку одним із її ключових пріоритетів є продовження дії заходів бюджетно-фінансової консолідації. Так, бюджет країни на 2016 рік передбачав зростання доходної частини бюджету та оптимізацію бюджетних видатків з метою мінімізації негативного впливу фіскальної консолідації на економічне зростання. Податкова політика країни значною мірою направлена на розширення податкової бази, що дозволить підвищити фіскальну ефективність податкової системи та спростити податкове адміністрування. Найбільш вагомими заходами щодо зменшення обсягу видаткової частини бюджету є замороження виплат тринадцятої та чотирнадцятої заробітної плати у державному секторі економіки, обмеження розміру пенсій. Інші заходи у сфері оптимізації обсягу та структури бюджетних видатків ґрунтуються на подальшому скороченні кількості державних службовців, реструктуризації державних підприємств, у тому числі лікарень та підвищення ефективності освітньої галузі. Відповідний рівень результативності економії бюджетних коштів у сфері надання соціальної допомоги має бути забезпечений шляхом перегляду критеріїв для її отримання.

Важливим при проведенні бюджетної консолідації є удосконалення системи управління державними фінансами, особливо у сфері посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів та підвищення фінансової прозорості бюджетного процесу. Португалія доволі активно здійснює реструктуризацію державних підприємств шляхом скорочення пільг, зменшення експлуатаційних витрат та обсягу інвестицій, передбачено також можливість проведення часткової приватизації об'єктів державної та комунальної власності.

Доцільним є дослідження фінансової політики Норвегії, у країні де спостерігаються найвищі показники соціально орієнтованої ринкової економіки. Варто відзначити, що стан бюджетної стійкості держави в сучасних умовах економічних трансформацій залишається на достатньо високому рівні. Важливим є подальше реформування системи державних фінансів, спрямованого на досягнення довгострокової макроекономічної стабільності. Серед пріоритетних заходів вдосконалення фінансової політики Норвегії слід виділити врегулювання терміну оплати роботодавцем допомоги по хворобі та пологів, посилення стимулів для швидшого повернення працівників на роботу після пологів, посилення контролю за наданням соціальної допомоги, зниження рівня зловживань при призначенні інвалідності, реформування державного сектору пенсійного забезпечення з метою підвищення стимулів для продовження роботи пенсіонерами, забезпечення щорічного зростання пенсій в залежності від темпів зростання середньої заробітної плати мінус 0,75 відсотка у відповідності до міжнародних стандартів[9].

Модернізація податкової політики повинна сприяти зниженню рівня макроекономічних ризиків сповільнення посткризового відновлення. Одним із вагомих заходів вдосконалення податкової політики визначено скорочення обсягу податкових пільг у сфері іпотечного кредитування. Сприятливі податкові умови зумовили збільшення обсягу іпотеки, а в умовах економічної рецесії – іпотечного боргу. Слід зауважити, що реальна ставка оподаткування нерухомості у Норвегії є однією із найнижчих у країнах ОЕСР. Визначено, що доцільним є удосконалення шкали прогресивності майнових податків та зміцнення фінансової стабільності, у тому числі за рахунок зниження ризиків, пов'язаних із надмірним обсягом іпотечного боргу в країні. Однією з цілей монетарної політики країни на 2014-2015 роки є утримання показника індексу споживчих цін на рівні 2,5 відсотка, водночас падіння цін на сировинну створює певні ризики існування дефляції, що негативно впливатиме на економічне зростання. Також існують певні макроекономічні ризики пов'язані з послабленням курсу Євро, що може зумовити проведення більш м'якої монетарної політики держави. Національний Банк поступове скорочуватиме стимулювання економіки грошовою масою, так було підвищено базову ставку з рівня 1,25 відсотка до 2,25 відсотка відповідно. Зазначений захід спрямований на зниження рівня ризиків дефляції, іпотечного кредитування. Пріоритетом реалізації монетарної політики є розширення обсягу банківського капіталу та підвищення рівня ліквідності. Також продовжується політика підтримки банківської системи шляхом рекапіталізації банківського капіталу через обмеження виплати дивідендів та нерозподіленого прибутку.

Світова фінансово-економічна криза внесла відповідні корективи до бюджетної політики Німеччини. Було вирішено суттєво збільшити видатки на підтримку фінансово-банківських інститутів та на стимулювання реального сектору економіки. Бюджетний дефіцит став антициклічним регулятором економіки, направленим на пришвидшення часу виходу країни із економічного спаду. Водночас, із поступовим відновленням економічного зростання Німеччина розробила систему заходів бюджетно-фінансової консолідації, яка в свою основу заклала обмеження бюджетних видатків шляхом підвищення якісного рівня бюджетного планування із встановленням граничних меж бюджетних видатків на середньострокову перспективу, посилення контролю за цілеспрямованим витрачанням бюджетних коштів. Крім того, пріоритетними заходами є оптимізація податкових пільг, що направлено на зростання обсягу доходів бюджету.

Розробка та реалізації системи антикризових заходів та достатньо дієве бюджетне регулювання економічного розвитку позитивно вплинули на стан фінансового сектору країни. Економічна політика країни передбачала виділення додаткових фінансових ресурсів на оздоровлення фінансової системи, надання державних гарантій та проведення націоналізації фінансових установ. До основних стабілізаційних заходів Німеччини для підтримки стабільності фінансового сектору варто віднести розробку програм рекапіталізації фінансових установ, збільшення рівня ліквідності банківської системи, викуп проблемних активів та створення спеціальних інститутів ліквідації установ-банкрутів. Досвід країн з трансформаційною економікою показує, що спрямованість фінансової політики визначає характер соціально-економічних відносин. Так, бюджетна політика як складова фінансової політики спрямована на проведення модернізації економіки, створення умов для підвищення її ефективності й конкурентоспроможності, довгострокового сталого розвитку та поліпшення інвестиційного клімату. В середньостроковій перспективі вона покликана сприяти відновленню макроекономічної збалансованості на основі зменшення залежності бюджетних зобов'язань від нафтогазових ресурсів та поступового зниження дефіциту федерального бюджету, забезпечити умови для активізації модернізації економіки, у тому числі за рахунок структурних перетворень у сфері освіти та охорони здоров'я, відновлення економіки, вирішення найважливіших соціальних завдань та формування інноваційної економіки.

Основна мета фінансової політики соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь є зростання добробуту і поліпшення умов життя населення на основі вдосконалення соціально-економічних відносин, інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Основні напрями вдосконалення передбачають формування національної інноваційної системи, створення сприятливих умов для розвитку підприємницької ініціативи та збільшення інвестицій в економіку; розвиток державно-приватного партнерства з метою забезпечення стійкості державної фінансової системи, розширення самостійності та відповідальності місцевих органів управління у вирішенні соціально-економічних проблем[1].

Напрямами реалізації бюджетно-податкової політики визначено зниження податкового навантаження на прибуток та фонд заробітної плати організацій, спрощення порядку обчислення й перехід до квартальних строків сплати основних податків та зборів, розвиток системи електронного податкового декларування, підвищення ефективності управління державними фінансами, диверсифікація фінансових інструментів запозичень та підвищення ефективності використання державних позик, вдосконалення системи управління боргом в органах місцевого самоуправління. Результатом реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку стане зростання добробуту і поліпшення умов життя населення на основі модернізації економічних відносин, інноваційного розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки.

Метою фінансової політики Республіки Казахстан є забезпечення якісного та збалансованого зростання економіки, необхідного для виконання стратегічних завдань, що забезпечуватиметься розвитком несировинного сектора з орієнтацією як на зовнішній, так і на внутрішній попит. Для досягнення мети в рамках фінансової політики будуть вирішуватися такі основні завдання: забезпечення макроекономічної стабільності; модернізація й диверсифікація економіки; підвищення ефективності використання факторів виробництва на регіональному рівні. У середньостроковому періоді бюджетна політика будуватиметься на визначенні

оптимальних заходів та обсягу бюджетних коштів, що здійснюватимуть позитивний вплив на економіку, забезпечення збалансованості бюджету. Політика у сфері видатків бюджету спрямовуватиметься на підвищення ефективності та результативності бюджетних коштів виходячи з необхідності досягнення найкращого результату, передбаченого стратегічними планами державних органів управління відповідно затвердженого обсягу бюджетних призначень. З цією метою у поточному році буде впроваджена система формування та виконання бюджету, заснована на індикаторах ефективності та результативності, а також система щорічної оцінки ефективності діяльності державних та місцевих органів влади, яка дозволить визначити ступінь досягнення стратегічних цілей і завдань[4].

Основні напрями податкової політики будуть орієнтовані на вирішення завдань з урахуванням необхідності зміцнення соціальних функцій податків як справедливого й прозорого інструменту, що стимулює розвиток пріоритетних напрямів економіки та забезпечує виконання відповідних державою функцій, які полягають, у тому числі у вдосконаленні податкового адміністрування, у зв'язку зі вступом в Митний союз та врахуванні системи міжнародного оподаткування. Вирішення вищезазначених завдань має вплинути на створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання розвитку бізнесу в умовах посилення міжнародної конкуренції й наявності вільного перетікання капіталу між країнами, збільшення реального валового внутрішнього продукту, доходної частини бюджетів усіх рівнів. Основною метою грошово-кредитної політики є забезпечення стабільності цін, заходи Національного банку з досягнення даної мети сприятимуть підтримці економічного зростання, розвитку потенціалу депозитного ринку, а також відновленню кредитної активності банківського сектора. Важливі завдання полягають у забезпеченні низького рівня інфляції, що підтримує стійкі темпи економічного зростання та підтримці обмінного курсу на рівні, який забезпечує конкурентоспроможність галузей економіки. Для досягнення поставлених завдань в рамках грошово-кредитної політики будуть вживатися заходи, спрямовані на забезпечення стабільного функціонування вітчизняної фінансової системи, у тому числі обмінного курсу та стійкості платіжного балансу країни. У середньостроковій перспективі розвиток фінансової системи визначатиметься, виходячи з досвіду світової економічної рецесії, і буде спрямовано на забезпечення стійкості, прозорості та ефективності фінансового сектору, продовжуватиметься робота з відновлення довіри до фінансової системи, розширення механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів, впровадження дієвої системи внутрішнього контролю у фінансових організаціях, підвищення прозорості їх діяльності. Отримає подальший розвиток фондовий ринок, посилений державно-приватним партнерством. Період відновлення економічного розвитку характеризуватиметься проведенням збалансованої політики, спрямованої на диверсифікацію економіки, зміцнення фінансового сектора, поліпшення інвестиційного клімату, розвиток людських ресурсів, що сприяють інституційно-інноваційному розвитку країни. Основними орієнтирами фінансової політики країн з розвинутою на трансформаційною економікою на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення фіскальної ефективності податкової системи, проведення ліберальної монетарної політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом використання відповідних інституційних фінансових механізмів.

ВИСНОВКИ. Фінансова політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетного-податкових, монетарних механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання країни. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектоники, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни.

Сучасний стан економічних перетворень зумовлює необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економічні процеси, якісного вдосконалення фінансового механізму економічного зростання. Важливим є поєднання монетарних та бюджетно-податкових інструментів адже розширення сфери дії одних інструментів за рахунок обмеження інших досить негативно впливає на рівень результативності фінансової політики та макроекономічну збалансованість. Бюджетно-податкова політика сприятиме підвищенню конкурентоспроможності податкової системи при безумовному виконанні видаткових зобов'язань бюджету, підтримки дефіциту та боргових зобов'язань країни на економічно безпечному рівні. До основних завдань бюджетно-податкової політики належать: вдосконалення структури й механізмів справляння податків і зборів з поступовим наближенням за їх складом й періодичності сплати до податкових систем розвинутих країн; спрощення процедур податкового адміністрування та контролю, зміцнення позицій країни в світових рейтингах; оптимізація бюджетних видатків й підвищення ефективності використання бюджетних коштів; концентрація бюджетних коштів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку країни; підвищення ефективності управління державним боргом. Удосконалення механізму фінансової політики повинно здійснюватись з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На даному етапі розвитку фінансових відносин, необхідним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів фінансової політики виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу. Доцільно враховувати відповідний зарубіжний досвід в частині проведення дієвої грошово-кредитної політики, посилення ефективності бюджетного стимулювання економіки, підвищення якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування та державного фінансового контролю. Важливим є реалізація заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного експорту з

використанням інструментів валютного регулювання. Фінансова політика має досліджуватись як вагома складова системи інститутів суспільства, підвищення якісного рівня фінансового регулювання сприятиме посиленню результативності здійснення інституційних змін фінансової системи та економічного середовища у цілому. Важливим є встановлення оптимальної структури фінансової системи, яка б враховувала взаємодію державного регулювання економічних процесів та відповідних механізмів саморегулювання, що потребує наявності адекватної інституційної системи та відповідного рівня розвитку фінансових інститутів.

Література.

1. Ватульов А.В. Фінансова політика в системі державного регулювання економіки. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2017. № 35/1. С. 170–176.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег /пер. с англ. М.: Гелиос, 2012. 352 с.
3. Мазаракі А.А., Волосович С.В. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 1. С. 5-23.
4. Степанова Г. М. Пріоритети державного фінансового регулювання економіки. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 7 (2). С. 146–151.
5. Стиглиц Дж. Е. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса/ пер.с англ. М.: Эксмо, 2011. 512 с.
6. Теорія фінансів / за ред. В.М. Федосов, С.І.Юрій. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
7. Фінанси / за ред. І. О. Лютий. Київ: Ліра-К, 2017. 728 с
8. Чугунов І.Я., Островецький В.І. Формування податкових надходжень бюджету як складова системи бюджетно-податкового регулювання. *Наукові праці НДФІ*. 2006. Вип.3. С.3 – 14.
9. Чугунов І.Я. Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 5. С. 5–18.

References.

1. Vatulov, A.V. (2017), "Financial policy in the system of state regulation of the economy", *Ekonomichnyi visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, vol. 35/1, pp 170–176.
2. Kejns, Dzh.M. (2012), *Obshhaja teoriya zanjatosti, procenta i deneg* [The general theory of employment, interest and money], P. 352.
3. Mazaraki, A.A. and Volosovych, S.V. (2016), "Dominants of the institutional modernization of Ukraine's financial system", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, vol. 1, pp. 5-23.
4. Stepanova, H. M. (2016), "Priorities of state financial regulation of economy", *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, vol. 21, issue. 7 (2), pp. 146–151.
5. Stiglic, Dzh. E.(2011), *Krutoe pike: Amerika i novyj jekonomicheskij porjadok posle global'nogo krizisa* [Steep Peak: America and the New Economic Order after the Global Crisis], Jeksmo, Moscow, Russssia, P. 512.
6. Fedosov, V.M. and Yurii, S.I. (2010), *Teoriia finansiv* [Theory of finance], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, P. 576.
7. I. O. Liutyi (2017), *Finansy* [Finance], Lira-K, Kyiv, Ukraine, P. 728.
8. Chuhunov, I.Ya. and Ostrovetskyi, V.I. (2006), "Formation of tax revenues of the budget as part of the system of fiscal regulation", *Naukovi pratsi NDFI*, vol.3, pp. 3 – 14.
9. Chuhunov, I.Ya. and Pasichnyi, M.D. (2016), "Financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of economy", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, vol. 5, pp. 5–18.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2019 р.